

ARCHÉ (počátek)

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[2006](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 24. 12. 2006
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 24. 12. 2006

ARCHÉ (počátek)

Anaximander byl prvním filosofem, který odmítl užití pouhého *symbolu* pro označení toho, z čeho všechno vzniká (vychází) a do čeho zase zaniká (zapadá), a rozhodl se pro *pojmové* vymezení. Pojmenování ARCHÉ bylo ovšem ještě předfilosofické a potom bylo užíváno i filosofy, ale různého zaměření. Důležitost vymezení ARCHÉ jako toho, co nemá mezí (hranic; hranice = PERAS), tedy odpovídají pojmenování jako APEIRON (tj. „neohraničené“, „neomezené“), eventuelně jako AORISTON (tj. „neurčité“) mělo své významné důsledky třeba pro pojetí vznikání a zanikání. Podle Anaximandra se „věci“ (skutečnosti) při svém vzniku nevydělují z původního „neomezeného“ tak, že by z neomezeného něco ubylo, a nezanikají tak, že by k němu zase něco přibylo; a nevydělují se tedy ani tak, že by tím vznikla jakási „mez“ či „hranice“ mezi oním původním neomezeným a tímto vzniklým, která by snad byla opět zahlazena až zánikem onoho vzniklého. Zároveň však pro první presokratiky platí, že ARCHÉ není počátkem jen jako cosi, co každé nově vzniklé nechává „za sebou“ jako svou minulost, nýbrž je i po vzniku čehokoli takového nadále tím, co nad vzniklým vládne, panuje, co je pro ně závazkem, normou, kritériem. Nicméně jak vůbec můžeme myslet nějaký počátek všeho dalšího, co vzniká a opět zaniká, jako něco „jsoucího“? Vždyť všechno jsoucí vzniká z tohoto počátku (a opět do něho zaniká); všechno jsoucí je tedy vznikající a pak opět zanikající. ARCHÉ jako počátek všeho, jakožto takovýto „počátek sám“ nemá žádného počátku, a proto ani nikdy nezaniká, nekončí. Je „od počátku“ (tj. už před počátkem čehokoli) čímsi, co „není“ součástí světa vzniklých skutečností a co „zůstává“ mimo jeho rámec, „za“ ním a „nad“ ním (tak to domyslí zejména Platón). Právě v této kvalitě. v tomto aspektu či rysu spočívá hlavní a takřkající „nejpůvodnější“ povaha ARCHÉ, totiž v její platnosti a závaznosti, v tom, že trvale vládne a podržuje svou platnost všude a provždy, dokonce i tam, kde se její „vládě“ něco vymkne. ARCHÉ a její povaha nemůže být proto odvozována z toho, co se ve světě „reálných“ věcí a procesů děje, k čemu dojde (tj. k čemu došlo), nýbrž všemu „reálnému“ dění předchází a zůstává pro ně jakousi výzvou (pochopitelně nepředmětnou, protože jinak by to byla výzva již nějak zpředmětněná). (Poznámka na okraj: když Nietzsche kritizoval křesťanství jakožto „morální výklad světa“, kritizoval vlastně platonismus. křesťanstvím recipovaný a reinterpretovaný.)

(Písek, 061224-1.)